

ATT MINSKA VAPEN- SPRIDNINGEN

Ett historiskt erkännande av vapenhandelns konsekvenser för kvinnors säkerhet

Begravning av svensk vapenexport under Almedalsveckan 2013.
Foto: IKFF

” En man med en machete kan våldta en kvinna. Två män med ett gevär kan våldta en hel by.

ANNIE MATUNDU MBAMBI,
ORDFÖRANDE IKFF DR KONGO

Tillgången till vapen möjliggör att konflikter i samhällen blir väpnade och därmed förödande. Över en miljard små och lätta vapen cirkulerar över hela världen och orsakar över 200 000 människors död varje år. Vapen är nära sammankopplat med patriarkala föreställningar om maskulinitet – styrka, makt och dominans. I konflikter används sexuellt våld för att förödmjuka, skrämja, fördriva och traumatisera samhällen. IKFF:s systemsektioner har vittnat om hur vapen ökar omfattningen av det sexuella våldet. Vapen försvinner inte heller efter det att en väpnad konflikt tagit slut utan sprids och våldet följer med in i samhället och hemmet.

IKFF och civilsamhället har länge påpekat hur vapenhandel bidrar till ökad vapenspridning, hur vapen hamnar i fel händer och används för att begå övergrepp på civila vilket får fysiska och psykiska konsekvenser för människor och påverkar samhällen i generationer. Kopplingen mellan vapenspridning och könsrelaterat våld har konsekvent ignorerats, ofta på grund av bristande kunskap och ovilja till insikt. Vapenexporten är en industri som genererar miljarder varje år. IKFF har ända sedan organisationen grundades 1915 arbetat mot vapenspridning och för att vapenhandeln måste regleras för att bygga fred och öka kvinnors säkerhet.

GLOBAL Vision NEDRUSTNING

Mål 2011–2014

Ett internationellt vapenhandelsavtal som erkänner kopplingen mellan vapenspridning och könsrelaterat våld

Att Sverige driver kopplingen mellan vapenspridning och könsrelaterat våld i förhandlingar

Ett internationellt vapenhandelsavtal som tar hänsyn till kvinnors säkerhet

VÅRA MÅL

Sedan IKFF grundades år 1915 har vi arbetat för att reglera och därmed minska spridningen av vapen. Den 2 april 2013 antogs det internationella vapenhandelsavtalet Arms Trade Treaty (ATT) i FN:s generalförsamling. Avtalet är det första som kopplar samman vapenspridning och kvinnors säkerhet, och som förbjuder vapenexport på basis av könsrelaterat våld. IKFF var en central aktör på nationell och internationell nivå för att förverkliga detta. Sverige var länge emot att driva ett genusperspektiv i förhandlingarna men tog bytte tillslut position. Sverige gick snabbt med i avtalet genom att signera i juni 2013 och ratificera i juni 2014. Avtalet trädde i kraft den 24 december 2014.

Avtalet säger att:

Stater ska i enlighet med artikel 7.4 i fördraget, beakta risken för att exporterad materiel används för, eller underlättar, allvarliga könsrelaterade våldshandlingar eller allvarliga våldshandlingar mot kvinnor eller mot barn.

IKFF har:

- Ökat kunskapen om kopplingen mellan vapenspridning och könsrelaterat våld. Flera organisationer lyfte aspekten i sitt arbete med vapenhandelsavtalet vilket ökade pressen på Sverige.
- Arbetat fram analyser och rekommendationer för IKFF:s arbete nationellt och i FN som tydliggjorde varför och hur ett genusperspektiv borde inkluderas i avtalstexten. Flera stater kom att använda direkta citat under förhandlingarna.
- Genom möten med Utrikesdepartementet och politiker lyckats övertyga Sverige om vikten av att inkludera ett genusperspektiv i avtalet.

Varför ett vapenhandelsavtal?

KONTEXTEN I SVERIGE OCH GLOBALT

IKFF Sverige arbetade från 2011 aktivt för ett internationellt vapenhandelsavtal. Hur kom det sig att vi beslutade att göra detta? Avtalet kontrollerar den internationella vapenhandeln och är långt ifrån ett nedrustningsavtal. Det var därför ingen självklarhet, men vi såg att avtalet kunde bli ett viktigt steg i att

minska spridningen av vapen och därmed förebygga konflikter. Vi såg även att IKFF hade en roll att fylla. Ett avtal skulle förhandlas fram med eller utan oss närvarande. Spridningen av små och lätta vapen möjliggör och ökar könsrelaterat våld. Vapen i samhället och i hemmet hotar direkt kvinnors säkerhet men skapar också hinder för kvinnors politiska deltagande. Trots detta förstod i princip inga stater när vi började vårt arbete vad genus hade med vapenhandel att göra, det sågs som två helt separata frågor. Precis som att man sällan talade om resolution 1235 i nedrustningssammanhang så talades det inte heller om vapenhandel när kvinnor, fred och säkerhet diskuterades. IKFF arbetade för att öka kunskapen och för ett erkännande av kopplingen mellan vapenspridning och könsrelaterat våld.

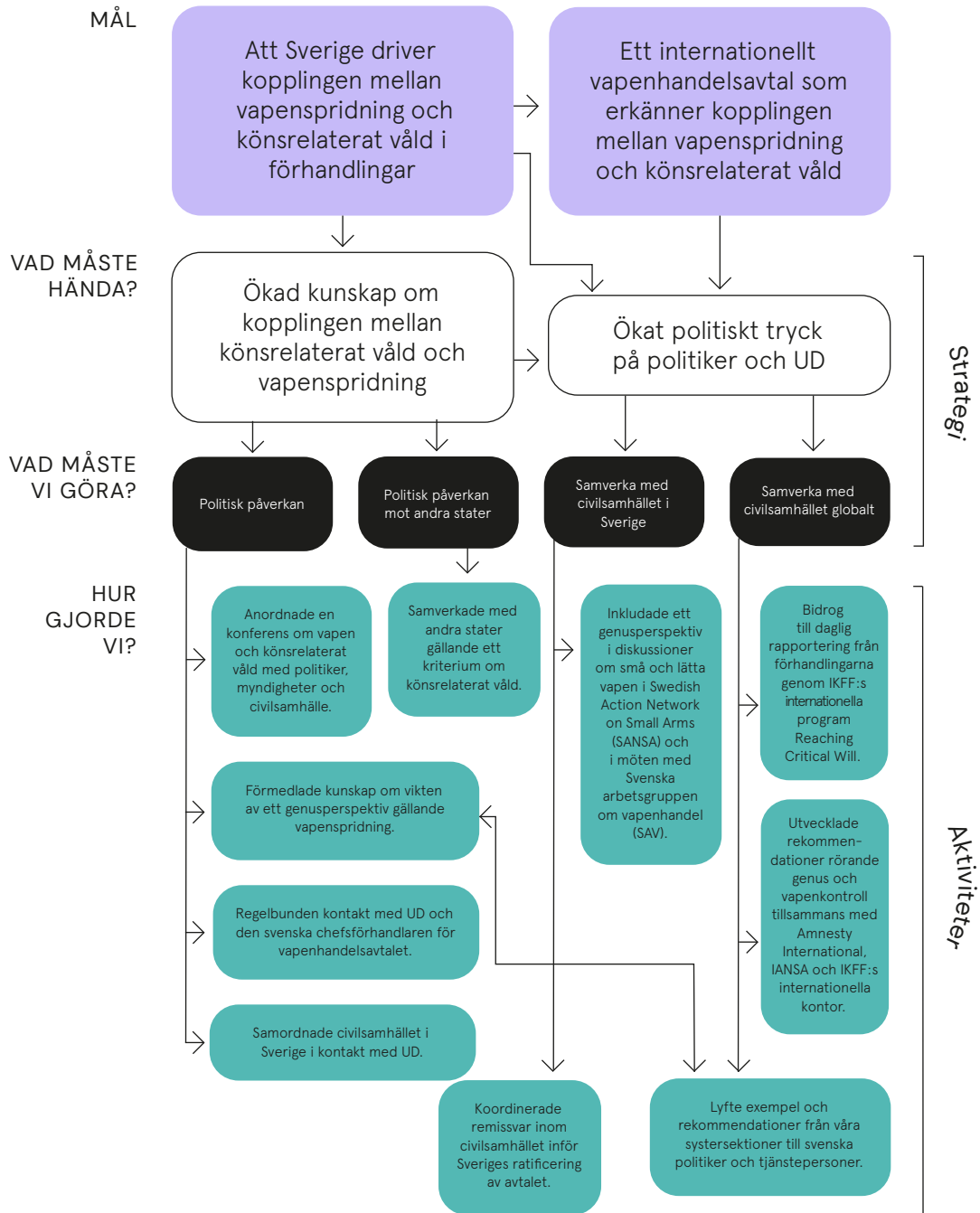

Foto: Josefin Lind

” [...] that all countries should, by such an international agreement, take over the manufacture of arms and munitions of war and should control all international traffic in the same. It sees in the private profits accruing from the great armament factories a powerful hindrance to the abolition of war.

IKFF:S INTERNATIONELLA GRUNDMANIFEST FRÅN 1915

FÖRÄNDRINGSTEORI

Synliggöra vapenspridningens konsekvenser för kvinnor

POLITISK PÅVERKAN

På grund av bristande kunskap och insikt om den verklighet många av våra systemsektioner lever och verkar i, var en viktig del av vår strategi att öka kunskapen på Utrikesdepartementet och bland politiker om varför det var viktigt att få in skrivningar om könsrelaterat våld i vapenhandelsavtalet. 2011 arrangerade IKFF Sverige en konferens på temat *Disarm Domestic Violence* med myndigheter, politiker, tjänstepersoner, civilsamhälle och forskare. Efter denna konferens fortsatte vi att förmedla vår kunskap om vikten av en genusanalys på vapenspridning genom regelbunden kontakt med Utrikesdepartementet och Sveriges chefsförhandlare, inför, under och efter förhandlingarna. Vi hade inför förhandlingarna även samtal med riksdagsledamöter och myndigheter, så som Inspektionen för Strategiska Produkter (ISP), som ger tillstånd för vapenexport, för att diskutera hur ett genusperspektiv konkret kunde användas.

Ord spelar roll

Det var viktigt att det i avtalstexten även stod könsrelaterat våld (gender based violence) och inte endast våld mot kvinnor. "Gender" är ett ord som öppnar upp för en bredare tolkning. Könsrelaterat våld innefattar bland annat våld som pojkar och män utsätts för på grund av att de är män, ofta en strategi för att "feminisera" och förnedra. Det fanns dock ett stort motstånd mot detta från stater som Vatikanstaten och Iran som är rädda för att "gender" ska bidra till erkännandet av fler könsidentiteter och sexualiteter än man, kvinna och heterosexualitet.

Foto: Josefin Lind

” Sverige får inte falla till föga och kohandla bort chansen att åstadkomma en verklig förändring. Kostnaden för ett misslyckande kommer att räknas i människoliv.

CITAT UR VÅR ARTIKEL PÅ DN DEBATT "RÄTT VAPENAVTAL KAN RÄDDA LIV" JULI 2012, SKRIVEN TILLSAMMANS MED SVENSKA FREDSFÖRENINGEN, AMNESTY INTERNATIONAL SVERIGE, KRISTNA FREDSRÖRELSEN, SVERIGES KRISTNA RÅD OCH SVENSKA KYRKAN.

Vår påverkan är global

POLITISK PÅVERKAN MOT ANDRA STATER

Förutom att få Sveriges att driva ett genusperspektiv i förhandlingarna om vapenhandelsavtalet, arbetade vi även med att påverka andra stater. IKFF Sverige bidrog till den dagliga rapporteringen från förhandlingarna som IKFF:s internatio-

nella nedrustningsprogram Reaching Critical Will gjorde. Dessa rapporter läses mer eller mindre av alla diplomater på plats som ett sätt att hålla sig uppdaterad. Rapporten utgör en utmärkt plattform för att nå ut med budskap. Genom möten, underlag, diskussioner och genom att finnas på plats under förhandlingarna drev IKFF Sverige tillsammans med IKFF internationellt samt andra organisationer och stater igenom förändringar i det ursprungliga förslaget på avtalstext, då språket om könsrelaterat våld var oacceptabelt svagt.

Resultatet av
vårt arbete vid
förhandlingarna
år 2012 var att

60
Stater

inklusive Sverige, ställde
sig bakom att avtalstexten
skulle innehålla särskilda
bestämmelser rörande
könsrelaterat våld.

Fler står upp för kvinnors rättigheter

SAMVERKAN MED CIVILSAMHÄLLET I SVERIGE

Vi arbetade aktivt och framgångsrikt gentemot andra organisationer i Sverige för att fler skulle förstå och lyfta kopplingen mellan vapenspridning, könsrelaterat våld och kvinnors deltagande. Bland annat påpekade vi behovet av att inkludera ett genusperspektiv i diskussioner om små och lätta vapen i nätverket Swedish Action Network on Small Arms (SANSA) och i den svenska arbetsgruppen om vapenhandel (SAV) där bland andra Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Amnesty Sverige, Diakonia och Svenska Röda Korset ingår. IKFF hade en samordnande roll för civilsamhället i dialogen med Utrikesdepartementet. Inför Sveriges ratificering av vapenhandelsavtalet 2014 koordinerade IKFF remissvar från flera svenska organisationer. Där underströk IKFF vikten av att Sverige införde regler som kräver ett genusperspektiv när tillståndsbedömning för vapenexport görs.

” Under förhandlingsarbetet för FN:s vapenhandelsavtal, Arms Trade Treaty, hade IKFF en ledande roll vad gäller formuleringarna kring gender based violence. Både internationellt och i svenska sammanhang var IKFF:s röst en ständig påminnelse om att detta viktiga perspektiv hade en självklar plats i fördraget och bidrog i slutändan till att området inkluderades, trots motstånd.”

MAJA ÅBERG, AMNESTY INTERNATIONAL SVERIGE.

Konferensen Disarm Domestic Violence.

Foto: Dennis Dahlqwist

Kvinnors erfarenhet av vapenspridning i centrum

SAMVERKAN MED CIVILSAMHÄLLET GLOBALT

Under våren 2012 tog IKFF internationellt, i samarbete med Amnesty International och IANSA (International Action Network on Small Arms), fram ett policydokument som tydliggjorde varför och hur ett genusperspektiv skulle inkluderas i avtalstexten. IKFF Sverige var med och skrev dokumentet. Detta användes i påverkansarbete gentemot delegationer från hela världen inför och under förhandlingarna.

IKFF Sverige arbetade även nära vårt internationella nedrustningsprogram Reaching Critical Will, genom informationsutbyte om Sveriges samt EU:s position och genom kontinuerliga analyser under förhandlingarnas gång.

I arbetet med det internationella vapenhandelsavtalet använde vi vår styrka genom att koordinera aktiviteter, argument och förslag på avtalstext på internationell, nationell och lokal nivå runt om i världen. I Sverige förankrade vi våra positioner i erfarenheter och kunskapen hos våra systemsektioner som verkar i konfliktkontexter och kunde på så sätt förmedla deras budskap till svenska politiker och tjänstepersoner vilket stärkte vårt påverkansarbete.

Regeringen bekräftar IKFF:s roll

VÅR EFFEKT

Vi lyckades till slut övertyga Sverige, men även andra länder, om vikten av att inkludera språk om att förebygga könsrelaterat våld i avtalet.

Även om avtalet har brister, nådde vi målet. Artikel 7.4 i det internationella vapenhandelsavtalet (ATT) säger att vid riskbedömningar ska den exporterande statsparten beakta risken för att vapnen, ammunitionen eller vapendelarna i fråga kan användas för att begå eller underlätta allvarliga former av könsrelaterat våld eller våld mot kvinnor och barn. En stat får inte exportera vapen, ammunition eller vapendelar om det finns en tydlig risk för att dessa kommer användas för könsrelaterat våld som utgör brott mot mänskliga rättigheter eller humanitär rätt, underminerar fred och säkerhet, eller utgör del av transnationell organiserad brottslighet så som trafficking.

” Flera av de organisationer som Fredsmiljonen har gett stöd till har varit aktiva i framtagandet av FN:s vapenhandelsfördrag, där de med små medel fått genomslag och resultat i komplexa frågor. Exempelvis hade Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF) en samlande roll för det civila samhället, som med sitt påverkansarbete bidrog till att FN:s vapenhandelsfördrag kom att innehålla referenser till könsrelaterat våld.

PROP. 2014/2015:1 UTGIFTSOMRÅDE 5

Kampen mot vapenhandel och för kvinnors rättigheter fortsätter

NÄSTA STEG

IKFF arbetar fortsatt för att det internationella vapenhandelsavtalet ska få så stor effekt som möjligt. Det innebär att kryphålen, som ofta finns i avtal, måste täppas igen. Det görs bäst genom att tydliga normer byggs upp för hur avtalet ska tolkas och implementeras på nationell nivå samt internationellt under statspartsmöten. Det är också viktigt att vapenhandelsavtalet, dess genuskriterium och svensk vapenexport omnämns i regeringens skrivelse (skr.2019/20:17) om feministisk utrikespolitik som 2019 presenterades för riksdagen.

Vi fortsätter att verka för att Sverige på ett konkret sätt ska implementera ett genusperspektiv i tillståndsbedömningen av svensk vapenexport i enlighet med det internationella vapenhandelsavtalet. Det har gått trögt och vi har mött motstånd.

I enlighet med ATT arbetar vi även för att öka transparensen inom svensk vapenexport för att möjliggöra granskning och ansvarsutkrävande kring hur mänskliga rättigheter och andra kriterier, som demokrati, bedöms och prioriteras i tillståndsprövningen för vapenexport.